

**ODPOWIEDZIALNOŚĆ
MAŁŻONKÓW POZOSTAJĄCYCH
W USTROJU WSPÓLNOŚCI
USTAWOWEJ ZA ZOBOWIĄZANIA
JEDNEGO Z NICH**

Wojciech Górecki

ODPOWIEDZIALNOŚĆ MAŁŻONKÓW POZOSTAJĄCYCH W USTROJU WSPÓLNOŚCI USTAWOWEJ ZA ZOBOWIĄZANIA JEDNEGO Z NICH

Wojciech Górecki

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

SERIA **MONOGRAFIE**

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Jagielloński

Stan prawny na 15 kwietnia 2024 r.

Recenzent

Prof. dr hab. Jerzy Pisuliński

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

Katarzyna Świerk-Bożek

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2024

ISBN 978-83-8358-463-8

ISSN 1897-4392

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. +48 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	11
Wstęp	15
Rozdział I	
Ewolucja materialnoprawnej regulacji odpowiedzialności małżonków pozostających w ustroju wspólności majątkowej za cywilnoprawne zobowiązania jednego z nich.....	25
1. Wprowadzenie	25
2. Odpowiedzialność małżonków w Prawie małżeńskim majątkowym.....	28
3. Odpowiedzialność małżonków w Kodeksie rodzinnym.....	30
4. Odpowiedzialność małżonków w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym....	31
Rozdział II	
Sytuacja małżonka odpowiadającego majątkiem wspólnym za długi drugiego małżonka	41
1. Wprowadzenie	41
2. Stanowiska akceptujące traktowanie małżonka odpowiadającego wyłącznie majątkiem wspólnym jako dłużnika.....	43
2.1. Artykuł 41 k.r.o. jako źródło długu małżonka dłużnika tożsamego z długiem drugiego z małżonków.....	43
2.2. Artykuł 41 k.r.o. jako źródło długu małżonka dłużnika polegającego na znoszeniu egzekucji z majątku wspólnego małżonków	51
2.3. Artykuł 36 § 2 zdanie pierwsze k.r.o. jako źródło przedstawicielstwa ustawowego małżonków.....	52
3. Uwagi krytyczne dotyczące stanowisk utożsamiających małżonka dłużnika z dłużnikiem.....	53
4. Pojęcie odpowiedzialności majątkiem wspólnym małżonków przez małżonka dłużnika za długi drugiego małżonka	67

Rozdział III

Przedmiotowy oraz podmiotowy zakres odpowiedzialności małżonków za zobowiązania jednego z nich.....	87
1. Odpowiedzialność małżonków majątkiem wspólnym za zobowiązania niepieniężne.....	87
2. Dopuszczalność stosowania art. 41 k.r.o. do odpowiedzialności małżonków za zobowiązania publicznoprawne	92
3. Dopuszczalność obejmowania art. 41 k.r.o. sytuacji, w których dłużnikami są oboje małżonkowie.....	99
4. Stosowanie art. 41 k.r.o. w przypadkach zaspokojenia wierzyciela przez jednego z małżonków będącego dłużnikiem solidarnym bądź odpowiadającego jak współdłużnik solidarny	108

Rozdział IV

Zgoda małżonka dłużnika jako źródło kompetencji wierzyciela do żądania zaspokojenia z całego majątku wspólnego małżonków.....	117
1. Zgoda obligatoryjna oraz zgoda fakultatywna.....	117
2. Charakter prawny zgody fakultatywnej.....	120
3. Powstanie skutku określonego w art. 41 § 1 <i>in fine</i> k.r.o. jako konsekwencja zgody małżonka dłużnika	134
4. Zastąpienie zgody małżonka orzeczeniem sądu.....	146
5. Adresat oświadczenia o udzieleniu zgody fakultatywnej.....	148
6. Relacja czasowa dotycząca udzielania zgody fakultatywnej oraz powstania zobowiązania będącego jej przedmiotem	159
7. Forma zgody.....	163
8. Udzielanie zgody fakultatywnej przez pełnomocnika oraz prokurenta	179
9. Udzielanie zgody fakultatywnej w sposób dorozumiany.....	184
10. Przedmiot i zakres zgody	196
11. Dopuszczalność zgody generalnej oraz rodzajowej	217
12. Ograniczenie w treści zgody kompetencji wierzyciela do żądania zaspokojenia z całego majątku wspólnego małżonków.....	229
13. Dopuszczalność udzielania zgody pod warunkiem lub z zastrzeżeniem terminu	237
14. Pozostawianie przez małżonków w ustroju wspólności majątkowej jako przesłanka skuteczności zgody fakultatywnej	241
15. Wady oświadczenia woli o udzieleniu zgody fakultatywnej.....	252
16. Odwołanie zgody fakultatywnej	263

Rozdział V

Kompetencja wierzyciela do żądania zaspokojenia z niektórych składników majątku wspólnego małżonków	269
1. Sytuacje określone w art. 41 § 2 <i>in principio</i> k.r.o.....	269

2. Sytuacje określone w art. 41 § 2 <i>in fine</i> k.r.o.	276
3. Sytuacje określone w art. 41 § 3 k.r.o.....	279

Rozdział VI

Umowna modyfikacja treści kompetencji wierzyciela do żądania

zaspokojenia z majątków małżonków	295
1. Rozszerzenie treści kompetencji wierzyciela.....	295
2. Ograniczenie treści kompetencji wierzyciela	303

Rozdział VII

Realizacja odpowiedzialności majątkiem wspólnym małżonków w postępowaniu egzekucyjnym. Podstawa egzekucji z majątku wspólnego małżonków .....

.....	313
1. Wprowadzenie	313
2. Dopuszczalność uzyskania przez wierzyciela tytułu egzekucyjnego przeciwko małżonkowi dłużnika w postaci orzeczenia sądu oraz aktu notarialnego	316
3. Uzyskanie przez wierzyciela tytułu wykonawczego przeciwko małżonkowi dłużnika w postępowaniu klauzulowym uregulowanym w art. 787 k.p.c.	333
4. Uzyskanie przez wierzyciela tytułu wykonawczego przeciwko małżonkowi dłużnika w postępowaniu klauzulowym uregulowanym w art. 787 ¹ k.p.c.	354
5. Tytuł wykonawczy przeciwko jednemu z małżonków jako podstawa egzekucji świadczeń pieniężnych	359
5.1. Egzekucja z ruchomości	359
5.2. Egzekucja z nieruchomości. Znaczenie art. 923 ¹ k.p.c. w ramach egzekucji ze składników majątku wspólnego małżonków.....	367
5.3. Egzekucja z rachunku dłużnika i małżonka dłużnika	372
5.4. Egzekucja z wierzytelności.....	375

Rozdział VIII

Obrona małżonków w postępowaniu egzekucyjnym	379
1. Wprowadzenie	379
2. Zażalenie na postanowienie dotyczące nadania klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika.....	380
3. Obrona małżonka dłużnika za pomocą powództwa opozycyjnego uregulowanego w art. 840 § 1 pkt 3 k.p.c.....	392
4. Obrona małżonka dłużnika za pomocą powództwa o zwolnienie od egzekucji (art. 841 k.p.c.)	419

Rozdział IX

Odpowiedzialność małżonków za zobowiązania jednego z nich na tle prawa obcego oraz Zasad CEFL dotyczących stosunków majątkowych między małżonkami. Propozycje <i>de lege ferenda</i>.....	427
1. Odpowiedzialność małżonków za zobowiązania w prawie obcym.....	427
2. Odpowiedzialność małżonków za zobowiązania w świetle Zasad CEFL dotyczących stosunków majątkowych między małżonkami.....	436
3. Zasady CEFL oraz rozwiązania obowiązujące w obcych porządkach prawnych jako wzorzec regulacji odpowiedzialności małżonków w prawie polskim.....	441
4. Odpowiedzialność małżonków za zobowiązania w projekcie Kodeksu rodzinnego Rzecznika Praw Dziecka z 2018 r.....	449
5. Propozycje zmian regulacji odpowiedzialności małżonków za zobowiązania jednego z nich	454
Podsumowanie	465
Bibliografia.....	483
Orzecznictwo	505

WSTĘP

Kilka uwag należy poświęcić uzasadnieniu wyboru jako tematu niniejszego opracowania problematyki odpowiedzialności małżonków pozostających w ustroju wspólności ustawowej za zobowiązania cywilnoprawne jednego z nich. Regulacja tego zagadnienia jest rozproszona. Kwestie materialnoprawne dotyczące kompetencji wierzyciela małżonka do żądania zaspokojenia z jego majątku osobistego oraz z majątku wspólnego małżonków zostały unormowane w art. 41 k.r.o. Natomiast realizacja tej kompetencji w postępowaniu egzekucyjnym jest uregulowana w Kodeksie postępowania cywilnego. Obowiązujący w Polsce model odpowiedzialności małżonków pozostających w ustroju wspólności ustawowej za zobowiązania jednego z nich podlegał istotnym przeobrażeniom. Obecny kształt tej regulacji jest konsekwencją nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz Kodeksu postępowania cywilnego sprzed 20 lat¹. Do tej pory ukazało się kilka wartościowych monografii dotyczących odpowiedzialności małżonków za zobowiązania jednego małżonka. Większość z nich została wydana przed 20.01.2005 r., tj. przed dniem wejścia w życie ostatniej nowelizacji art. 41 k.r.o.² Rozważania tam zamieszczone częściowo straciły na aktualności. W ostatnich latach pojawiły się opracowania o charakterze monograficznym, które koncentrują się głównie na omówieniu aspektów egzekucyjnych związanych z odpowiedzialnością małżonków za zobowiązania jednego z nich³. Brakuje natomiast, jak można sądzić, opracowania, które w sposób całościowy oraz pogłębiony zajmuje się problematyką odpowiedzialności małżonków pozostających w ustroju wspólności ustawowej, tj. zagadnieniami materialnoprawnymi oraz egzekucyjnymi⁴. W przekonaniu autora istnieje potrzeba szerszego omówienia zwłaszcza zmian art. 41 k.r.o., będących efektem nowelizacji

---

¹ Zob. art. 1 pkt 12, art. 2 pkt 6, 7, 8, 9, art. 5 ust. 5 pkt 1, art. 5 ust. 6 z.k.r.o.2004.

² Zob. F. Zedler, *Dochodzenie roszczeń majątkowych od małżonków*, Warszawa 1976; H. Mądrzak, *Przymusowe zaspokojenie wierzyciela z tytułu długu jednego z małżonków*, Warszawa 1977; A. Dyoniak, *Odpowiedzialność majątkowa małżonków wobec osób trzecich*, Warszawa–Poznań 1980; A. Lutkiewicz-Rucińska, *Odpowiedzialność majątkiem wspólnym za zobowiązania cywilnoprawne współmałżonka*, Bydgoszcz–Gdańsk 2003.

³ Zob. M. Drabik, *Postępowanie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika*, Warszawa 2016; U. Moszczyńska, *Obrona małżonka dłużnika w postępowaniu zabezpieczającym i egzekucyjnym*, Sopot 2019; M. Kaczmarzyk, *Sytuacja małżonka dłużnika w sądowej egzekucji świadczeń pieniężnych*, Sopot 2023.

⁴ Zob. jednak A. Pokora, *Odpowiedzialność majątkowa małżonków i przymusowe dochodzenie od nich roszczeń*, Warszawa 2014. Nie kwestionując wartości tego opracowania, można zaryzykować twierdzenie,

Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 2004 r. Szczególną uwagę należy w tym kontekście poświęcić problematyce zgody małżonka, o której jest mowa w art. 41 § 1 k.r.o. Analizy wymaga także rola rozwiązania zamieszczonego w art. 41 § 2 *in fine* k.r.o. Nie da się uciec od omówienia problemów, które stanowiły (i nadal stanowią) przedmiot kontrowersji w trakcie obowiązywania art. 41 k.r.o. przed 20.01.2005 r., zwłaszcza określenia statusu prawnego małżonka dłużnika. Trzeba także mieć na uwadze, że pozostawanie przez małżonków w ustroju wspólności ustawowej jest zjawiskiem powszechnym. Z tego względu problematyka objęta tematem niniejszego opracowania ma walor praktyczny. Za potrzebą napisania monografii na temat odpowiedzialności małżonków pozostających w ustroju wspólności ustawowej przemawia także argument systemowy, wyrażający się w spostrzeżeniu, że wykładnia przepisów odnoszących się do tego zagadnienia nie jest bez znaczenia dla stosowania regulacji (zwłaszcza) prawa zobowiązań oraz oceny jej skutków.

Należy przedstawić najważniejsze cele badawcze, których realizacja stanowi przedmiot monografii.

Po pierwsze, w przypadkach określonych w art. 41 k.r.o. oceny wymaga sytuacja prawna małżonka dłużnika, tj. małżonka odpowiadającego wyłącznie majątkiem wspólnym za dług drugiego małżonka. Pojawia się pytanie, czy skoro wierzyciel może żądać zaspokojenia z majątku osobistego dłużnika oraz z całego bądź z niektórych składników majątku wspólnego małżonków, którego podmiotem jest także małżonek dłużnika, to czy ten małżonek jest dłużnikiem? W razie pozytywnej odpowiedzi na to pytanie, konieczne jest zbadanie, czy dług małżonka dłużnika jest tożsamy z długiem drugiego małżonka, wynikającym na przykład z umowy, której wspomniany małżonek jest stroną. Pojawia się wtedy potrzeba ustalenia, czy powstanie, treść oraz wygaśnięcie długu małżonka dłużnika w pełni zależy od powstania, treści oraz wygaśnięcia długu drugiego małżonka, którego można określać jako dłużnika głównego. Wiąże się z tym problem samodzielności sytuacji prawnej małżonka dłużnika utożsamianego z dłużnikiem. W razie natomiast przyjęcia poglądu, że w sytuacjach określonych w art. 41 k.r.o. małżonek dłużnika nie jest dłużnikiem, oceny wymaga, czy na małżonku dłużnika ciąży jakieś obowiązki wobec wierzyciela drugiego z małżonków. Doniosłe jest wtedy pytanie, czy mimo braku podstaw do utożsamiania małżonka dłużnika z dłużnikiem, dopuszczalne jest stosowanie do oceny jego sytuacji niektórych rozwiązań dotyczących dłużników? Przykładowo chodziłoby o kwestię uwzględniania przez sąd powództwa przeciwko małżonkowi dłużnika o spełnienie świadczenia, stosowania przepisów regulujących skargę pauliańską do czynności prawnych małżonka dłużnika pomniejszających majątek wspólny małżonków czy dopuszczalności potrącenia przez tego małżonka wierzytelności przysługującej mu wobec wierzyciela drugiego małżonka. We wszystkich sytuacjach określonych w art. 41 k.r.o. trzeba ustalić także istotę odpowiedzialności małżonków

---

że nie wszystkie zagadnienia dotyczące odpowiedzialności małżonków zostały w nim omówione w sposób wyczerpujący.

Rozdział I

EWOLUCJA MATERIALNOPRAWNEJ REGULACJI ODPOWIEDZIALNOŚCI MAŁŻONKÓW POZOSTAJĄCYCH W USTROJU WSPÓLNOŚCI MAJĄTKOWEJ ZA CYWILNOPRAWNE ZOBOWIĄZANIA JEDNEGO Z NICH

1. Wprowadzenie

Odpowiedzialność małżonków za zobowiązania jednego z nich zależy od ustroju majątkowego, w którym małżonkowie pozostają. Jeżeli takim ustrojem jest rozdzielność majątkowa, odrębna regulacja tej problematyki nie jest potrzebna. Małżonek będący dłużnikiem ponosi wtedy nieograniczoną odpowiedzialność za swoje długi należącym do niego majątkiem, o ile przepisy prawa nie wprowadzają ograniczeń przedmiotowych bądź wartościowych odpowiedzialności dłużnika. Drugi z małżonków nie odpowiada za długi współmałżonka¹. Z podanych względów brak w Prawie małżeńskim majątkowym z 1946 r. oraz w Kodeksie rodzinnym z 1950 r. przepisów dotyczących odpowiedzialności małżonków pozostających w ustroju rozdzielności majątkowej za zobowiązania jednego z nich był, a w odniesieniu do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego jest uzasadniony². Obecnie wniosek ten jest aktualny także w przypadku małżonków pozostających w umownym ustroju rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków. W Prawie małżeńskim majątkowym z 1946 r. ustrój rozdzielności majątkowej mógł występować

---

¹ Od tego należy odróżnić sytuacje, w których mimo zaciągnięcia zobowiązania przez jednego z małżonków odpowiedzialność solidarną ponoszą oboje małżonkowie (zob. zwłaszcza art. 30 § 1 k.r.o.).

² W okresie międzywojennym, a także bezpośrednio po zakończeniu II wojny światowej w zakresie małżeńskich stosunków majątkowych obowiązywały na terytorium Polski obce rozwiązania prawne. W ich ramach ustrojem ustawowym była rozdzielność majątkowa w różnych odmianach. Wspólność majątkowa mogła występować jako ustrój umowny i w praktyce miała marginalne znaczenie. Uzasadnia to pominięcie omawiania w tym opracowaniu stanu prawnego obowiązującego w Polsce przed 1.10.1946 r. Szerzej na ten temat zob. W.L. Jaworski, *Prawo cywilne na ziemiach polskich*, t. I. *Źródła. Prawo małżeńskie osobowe i majątkowe*, Warszawa–Kraków 1919, s. 324–375; P. Fiedorczyk, *Unifikacja i kodyfikacja prawa rodzinnego w Polsce (1945–1964)*, Białystok 2014, s. 81–82.

w postaci zmodyfikowanej. Tak było w przypadku ustroju ustawowego określanego ustrojem podziału dorobku³, który polegał na tym, że w trakcie jego trwania każdy z małżonków zachowywał swój majątek osobisty i dorobkowy⁴ oraz mógł nim samodzielnie zarządzać i rozporządzać (art. 15 § 1 p.m.m.), a dopiero po ustaniu ustroju ustawowego majątek dorobkowy małżonków stanowił ich wspólną własność w równych częściach (art. 15 § 2, art. 22–29 p.m.m.). Ustrój ten miał charakter kompromisowy, tj. łączył elementy rozdzielności oraz wspólności majątkowej⁵. Przepisy Prawa małżeńskiego majątkowego nie regulowały odpowiedzialności małżonków za długi podczas pozostawania przez nich w ustroju ustawowym. Nie było to potrzebne, ponieważ w trakcie trwania tego ustroju małżonkowie pozostawali w rozdzielności majątkowej, a w konsekwencji odpowiadali za ciężące na nich długi swoimi majątkami, tj. majątkiem osobistym i dorobkowym, bez względu na to, czy dane zobowiązanie powstało przed czy po powstaniu ustroju ustawowego⁶. Zgodnie z art. 25 p.m.m. w razie ustania ustroju ustawowego, długi, jakie w chwili ustania tego ustroju obciążały małżonka, należało zaliczać przede wszystkim na jego majątek osobisty, jeżeli zostały zaciągnięte przed powstaniem tego ustroju albo wynikły z czynów niedozwolonych. Rozwiązania zamieszczonego w powołanym unormowaniu nie dało się traktować jako odpowiednika art. 41 k.r.o., ponieważ art. 25 p.m.m. określał konsekwencje ustania małżeńskiego ustroju majątkowego i w praktyce miał zastosowanie głównie w wypadku śmierci jednego z małżonków. Również w ramach umownego ustroju ogólnej wspólności majątkowej na przypadek śmierci (art. 30 § 3 zdanie drugie *in fine* p.m.m.) zasadne było przyjęcie wniosku, że przed powstaniem wspomnianej wspólności każdy z małżonków odpowiadał za swoje długi należącym do niego majątkiem.

Regulacja odpowiedzialności małżonków za zobowiązania jednego z nich jest konieczna w przypadku pozostawania przez małżonków w ustroju wspólności majątkowej. Wymaga wtedy rozstrzygnięcia, czy wierzyciel może żądać zaspokojenia wyłącznie z majątku osobistego (odrębnego) małżonka będącego jego dłużnikiem, czy także, a jeżeli tak, to w jakim zakresie i na jakich zasadach, z majątku wspólnego małżonków. W Prawie

³ Zob. F. Zoll, A. Szpunar, *Prawo cywilne w zarysie*, t. IV. *Prawo rodzinne*, Kraków 1946, s. 23. Podobnie S. Szer, *Nowe prawo rodzinne*, Warszawa 1950, s. 17; J.S. Piątowski, *Stosunki majątkowe między małżonkami*, Warszawa 1955, s. 44; J. Winiarz, *Socjalistyczne prawo rodzinne PRL. Ewolucja – Stan aktualny – Perspektywy*, SP 1974/4, s. 60.

⁴ W art. 16 p.m.m. w sposób wyczerpujący został określony skład majątku osobistego każdego z małżonków. Zgodnie z art. 17 § 1 p.m.m. majątek niestanowiący majątku osobistego był majątkiem dorobkowym. Art. 17 § 2 p.m.m. zawierał przykładowe wyliczenie jego składników. W razie wątpliwości majątek należało uważać za dorobkowy (art. 18 p.m.m.). J.S. Piątowski, *Stosunki...*, 1955, s. 44, trafnie zwrócił uwagę, że w trakcie trwania ustroju ustawowego nie było dorobku wspólnego, natomiast były tylko majątki dorobkowe małżonków.

⁵ Zob. F. Zoll, A. Szpunar, *Prawo...*, s. 23; S. Szer, *Współpraca polsko-czechosłowacka w dziedzinie prawa cywilnego*, DPP 1949/8–9, s. 25–27; S. Szer, *Prawo rodzinne*, Warszawa 1952, s. 76; J.S. Piątowski, *Ewolucja wspólności ustawowej w polskim prawie rodzinnym*, RPEiS 1961/3, s. 7–8; J. Winiarz, *Małżeńskie stosunki majątkowe*, Warszawa 1967, s. 9.

⁶ Zob. J. Policzkiewicz, *Ustrój ustawowy z prawa małżeńskiego majątkowego*, PN 1947/11, s. 379.

małżeńskim majątkowym ustroj wspólności majątkowej mógł być jedynie ustrojem umownym. Z art. 30 § 2 p.m.m. wynikało, że w majątkowej umowie małżeńskiej można było ustanowić (poza rozdzielnością majątkową) ogólną wspólność majątkową lub wspólność dorobku. Zgodnie natomiast z art. 30 § 3 p.m.m. w majątkowej umowie małżeńskiej można było ustanowić także inny ustroj umowny, w szczególności poddać wspólności majątkowej oznaczoną część majątku lub włączyć do wspólności niektóre przedmioty z majątku osobistego małżonków. W art. 46 p.m.m. była uregulowana odpowiedzialność małżonków pozostających w ustroju ogólnej wspólności majątkowej za zobowiązania jednego z nich. W świetle Kodeksu rodzinnego z 1950 r. ustroj wspólności majątkowej będącej wspólnością dorobku mógł być ustrojem ustawowym (art. 21) bądź umownym (art. 28 § 1 zdanie pierwsze)⁷. Odpowiedzialność małżonków pozostających we wspólności ustawowej za zobowiązania jednego z nich została uregulowana w art. 23 k.r. Podobne rozwiązania zostały przyjęte w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, tj. ustroj wspólności majątkowej, mającej charakter wspólności dorobku, mógł być (wniosek ten pozostaje aktualny także obecnie) ustrojem ustawowym (art. 31 i n. k.r.o.) albo umownym (art. 47 i n. k.r.o.)⁸. Odpowiedzialność małżonków pozostających w ustroju wspólności ustawowej została uregulowana w art. 41 k.r.o. Zgodnie z art. 48 k.r.o. rozwiązanie zamieszczone w art. 41 k.r.o. znajduje odpowiednie zastosowanie do małżonków pozostających w ustroju umownej wspólności majątkowej⁹.

Rodzime rozwiązania obowiązujące w Polsce po II wojnie światowej konsekwentnie regulowały (oraz nadal regulują) odrębnie odpowiedzialność małżonków pozostających w ustroju wspólności majątkowej za zobowiązania jednego z nich oraz solidarną odpowiedzialność z tytułu określonych zobowiązań zaciągniętych przez jednego z małżonków (art. 16 pr. małż., art. 20 k.r., art. 30 k.r.o.). Analiza tej problematyki nie jest objęta zakresem niniejszego opracowania, ponieważ rozwiązanie wynikające z art. 30 k.r.o. (dotyczyło to także art. 16 pr. małż. oraz art. 20 k.r.) znajduje zastosowanie do małżonków pozostających również w ustroju rozdzielności majątkowej, a nie tylko w ustroju wspólności majątkowej. Poza tym w sytuacji określonej w art. 30 § 1 k.r.o., chociaż zobowiązanie zaciąga jeden z małżonków, dłużnikami solidarnymi są oboje małżonkowie. Jeżeli zatem pozostają w ustroju wspólności ustawowej, wierzyciel może – na zasadach ogólnych – żądać zaspokojenia z ich majątków osobistych oraz z całego majątku wspólnego małżonków.

⁷ Przepisy Kodeksu rodzinnego nie posługiwały się jednak pojęciem „ustroj majątkowy”.

⁸ Przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w pierwotnym brzmieniu nie posługiwały się pojęciem „ustroje majątkowe małżeńskie”.

⁹ Zob. jednak art. 50 pkt 1 k.r.o. w brzmieniu obowiązującym do 19.01.2005 r. oraz art. 50 k.r.o. w brzmieniu obowiązującym od 20.01.2005 r.

2. Odpowiedzialność małżonków w Prawie małżeńskim majątkowym

W odniesieniu do małżonków pozostających w ogólnym ustroju wspólności majątkowej, zgodnie z art. 46 § 1 p.m.m. regułą była odpowiedzialność z majątku osobistego małżonka będącego dłużnikiem oraz z całego majątku wspólnego małżonków¹⁰. Odpowiedzialność wobec wierzycieli wyłącznie z majątku osobistego małżonka będącego dłużnikiem była możliwa w trzech przypadkach: 1) gdy ten małżonek w umowie z wierzycielem ograniczył swoją odpowiedzialność tylko do majątku osobistego (art. 46 § 2 pkt 1 p.m.m.); 2) gdy zobowiązanie dotyczyło jego majątku osobistego (art. 46 § 2 pkt 2 p.m.m.) oraz 3) gdy zobowiązanie zostało zaciągnięte bez prawem wymaganej zgody drugiego z małżonków lub zastępującego ją zezwolenia sądu, chyba że wierzyciel był w dobrej wierze co do tego, że zgoda nie była potrzebna albo że została należycie wyrażona (art. 46 § 2 pkt 3 p.m.m.). Rozwiązanie zamieszczone w art. 46 § 2 pkt 3 p.m.m. pozostawało w związku z art. 44 p.m.m. W art. 44 § 1 p.m.m. zostały wymienione czynności prawne, których małżonek sprawujący samodzielnie zarząd majątkiem wspólnym nie mógł dokonać bez zgody drugiego z małżonków. W świetle art. 44 § 2 p.m.m. brak zgody drugiego małżonka mógł być zastąpiony przez zezwolenie sądu na zasadach przewidzianych w przepisach o ustroju ustawowym, które należało stosować odpowiednio również do skutków czynności dokonanej bez wymaganej zgody współmałżonka lub zezwolenia sądu. Zgodnie z art. 21 § 1 w zw. z art. 44 § 2 p.m.m. czynność prawna małżonka dokonana bez zgody drugiego z małżonków albo zezwolenia sądu była ważna, natomiast małżonek, którego zgoda była wymagana, mógł w określonym terminie żądać jej unieważnienia. Takie uprawnienie nie przysługiwało mu jednak w odniesieniu do czynności prawnej pod tytułem odpłatnym, jeżeli nabywca działał w dobrej wierze co do tego, że zgoda nie była potrzebna albo że została wyrażona należycie (art. 21 § 2 w zw. z art. 44 § 2 p.m.m.). Przepisy Prawa małżeńskiego majątkowego nie przewidywały odpowiedzialności za dług jednego z małżonków niektórymi składnikami majątku wspólnego. W świetle natomiast art. 54 p.m.m. rozwiązanie zamieszczone w art. 46 p.m.m. znajdowało odpowiednie zastosowanie do odpowiedzialności małżonków pozostających w umownym ustroju wspólności dorobku.

Rozwiązania przyjęte w Prawie małżeńskim majątkowym spotkały się z krytyką. Kwestionowano zwłaszcza potrzebę utrzymania jako ustroju ustawowego ustroju rozdzielności majątkowej. Twierdzono, że określony w Prawie małżeńskim majątkowym ustrój ustawy w praktyce miał postać wspólności majątkowej na wypadek śmierci i z tego względu był instytucją nie tyle prawa rodzinnego, co spadkowego. Krytyce poddano skomplikowany i budzący wątpliwości sposób ustalania majątków osobistych oraz

¹⁰ Zdaniem J. Witeckiego (*Prawo małżeńskie majątkowe. Tekst z komentarzem*, Łódź 1947, s. 46–47) dopuszczalność egzekucji z całego majątku wspólnego małżonków stanowiła konsekwencję tego, że wierzyciel nie mógł zając udziału małżonka będącego dłużnikiem w majątku wspólnym ani żądać podziału tego majątku.

dorobkowych w przypadku ustania ustroju ustawowego¹¹. Wspomniana krytyka stanowiła inspirację dla dokonania zmian regulacji małżeńskich ustrojów majątkowych. Opracowano w tym zakresie dwa projekty.

W ramach pierwszej propozycji unormowanie tego zagadnienia miało stanowić fragment księgi drugiej Kodeksu cywilnego¹². W trakcie pozostawania przez małżonków w ustroju ustawowym każdy z nich zachowywał majątek nabyty przed jego powstaniem oraz nabyty później, zarządzał i rozporządzał całym swoim majątkiem samodzielnie (art. 204 proj.k.c.1948). Zgodnie z art. 212 § 1 proj.k.c.1948 z ustaniem ustroju ustawowego małżonek, którego dorobek miał wartość mniejszą niż dorobek drugiego z małżonków, mógł żądać od tego małżonka sumy pieniężnej odpowiadającej połowie różnicy między wartością obu dorobków (roszczenie o wyrównanie dorobków)¹³. Przepisy projektu nie regulowały odpowiedzialności małżonków za zobowiązania jednego z nich. Nie było to konieczne, ponieważ w ramach ustroju ustawowego małżonkowie mieli pozostawać w rozdzielnosci majątkowej, wobec czego każdy z nich odpowiadał za długi wyłącznie swoim majątkiem. Natomiast w przypadku umownego ustroju ogólnej wspólności majątkowej projekt zawierał propozycję kilku przepisów dotyczących odpowiedzialności małżonków za zobowiązania¹⁴. Z art. 238 § 2 proj.k.c.1948 wynikało, że przed ustaniem ustroju ogólnej wspólności majątkowej wierzyciele małżonka nie mogli żądać zaspokojenia z jego udziału w majątku wspólnym lub w poszczególnych przedmiotach należących do tego majątku. W świetle art. 246 proj.k.c.1948, jeżeli ustawa nie stanowiła inaczej, wierzyciele każdego z małżonków mogli żądać zaspokojenia zarówno z jego majątku osobistego, jak i ze wspólnego majątku małżonków. Wyjątki zostały określone w art. 247 proj.k.c.1948. Przewidywał on w odniesieniu do zobowiązań zaciągniętych przez małżonka w trakcie trwania ustroju ogólnej wspólności majątkowej ograniczoną odpowiedzialność z jego majątku osobistego, jeżeli takie ograniczenie zostało zawarte w umowie z wierzycielem albo gdy zobowiązanie wynikało z weksla lub z umowy pożyczki (art. 247 zdanie pierwsze proj.k.c.1948). Przy czym ograniczenie to nie dotyczyło zobowiązań wekslowych lub z umowy pożyczki, które zostały zaciągnięte przez małżonka sprawującego samodzielnie zarząd majątkiem wspólnym albo które zostały zaciągnięte przez jednego z małżonków za zgodą drugiego (art. 247 zdanie drugie proj.k.c.1948). Zgodnie z art. 250 proj.k.c.1948 małżonek, który w czasie trwania ustroju ogólnej wspólności majątkowej odpowiadał za dług tylko majątkiem wspólnym,

¹¹ Szerzej zob. J. Gwiazdomorski, *Ustawowy ustrój majątkowy de lege ferenda*, PiP 1948/7, s. 67–68; J. Wasilkowski, *Stosunki prawne między małżonkami w prawie socjalistycznym*, PiP 1950/4, s. 123–124; J.S. Piątkowski, *Stosunki...*, 1955, s. 44–45.

¹² Zob. *Projekt Księgi Drugiej Kodeksu Cywilnego*, DPP 1948/6, s. 10–13. Szerzej na temat tego projektu zob. P. Fiedorczyk, *Unifikacja...*, s. 116–129.

¹³ Rozwiązanie zamieszczone w tym przepisie zostało zaaprobowane przez Z. Fenichela, *Ustroje majątkowe w projekcie prawa małżeńskiego*, PN 1948/11–12, s. 416 i 419; J. Witeckiego, *Projekt kodeksu cywilnego. Ustroje majątkowe małżeńskie*, DPP 1949/1, s. 37–38 oraz L. Domańskiego, *Uwagi do Projektu Małżeńskiego Prawa Majątkowego*, PN 1949/3–4, s. 232. Krytycznie na temat art. 212 proj.k.c.1948 wypowiedział się S. Breyer, *Ustawowy ustrój majątkowy małżeński*, PN 1949/1–2, s. 83–84.

¹⁴ Rozwiązania te odnosiły się także do umownego ustroju wspólności dorobku.

Opracowanie zawiera całościowe omówienie problematyki materialnoprawnej i egzekucyjnej dotyczącej odpowiedzialności małżonków pozostających w ustroju wspólności ustawowej za zobowiązania cywilnoprawne jednego z nich.

Autor w kompleksowy sposób przedstawia analizę regulacji materialnoprawnej tego zagadnienia zamieszczonej w art. 41 k.r.o. oraz kwestie proceduralne związane z realizacją w postępowaniu egzekucyjnym odpowiedzialności małżonków majątkiem wspólnym, w tym problem obrony małżonków przed egzekucją.

Omówione zostały istotne tematy rzadko poruszane w literaturze przedmiotu, takie jak m.in.:

- status małżonka dłużnika jako osoby odpowiadającej za cudzy dług;
- odpowiedzialność małżonków za zobowiązania niepieniężne;
- stosowanie art. 41 k.r.o. w przypadkach zaspokojenia wierzyciela przez jednego z małżonków będącego dłużnikiem solidarnym;
- charakter prawny tzw. zgody fakultatywnej małżonka dłużnika: jej przedmiot i zakres, udzielanie w sposób dorozumiany i pod warunkiem, dopuszczalność udzielania przed powstaniem ustroju wspólności majątkowej między małżonkami, odwołanie oraz dopuszczalność modyfikacji jej treści przez małżonka dłużnika;
- umowna modyfikacja treści kompetencji wierzyciela do żądania zaspokojenia z majątków małżonków.

Rozważania zamieszczone w pracy nie tylko mają walor teoretyczny, lecz także są zorientowane na rozwiązywanie problemów praktycznych.

Książka jest przeznaczona przede wszystkim dla sędziów, komorników, adwokatów i radców prawnych.

Wojciech Górecki – doktor nauk prawnych, adiunkt w Katedrze Prawa Cywilnego Uniwersytetu Jagiellońskiego; specjalizuje się w problematyce małżeńskiego prawa majątkowego; autor publikacji z zakresu prawa rodzinnego, cywilnego i handlowego.

9788383584638 W01P01

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-8358-463-8

9 788383 584638

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: +48 801 044 545

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL